

การเล่นเพื่อประเมิน : แนวทางการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ที่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้

PLAY-BASED ASSESSMENT : A DEVELOPMENTALLY APPROPRIATE APPROACH FOR EARLY CHILDHOOD EVALUATION

พรชูลี ลังกา^{1*} ศศิธร รณะบุตร² นิสารัตน์ อิศระมนโรส³

Phornchulee Lungka^{1*} Sasithorn Ranabut² Nisarat Issaramanorose³

^{1,2,3} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ประเทศไทย

^{1,2,3} Faculty of Education, Suan Dusit University, Thailand

* Corresponding author e-mail: poundy40@hotmail.com

Received: 02/12/2025 | Revised: 27/12/2025 | Accepted: 30/12/2025

บทคัดย่อ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการสำคัญในการศึกษาข้อมูลความสามารถของเด็กในแต่ละด้าน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามการประเมินรูปแบบเดิมที่เน้นการทดสอบอย่างเป็นทางการมักสร้างความเครียดให้กับเด็ก ขาดข้อมูลในสถานการณ์จริงและไม่สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ผ่านการเล่น บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวคิดการประเมินผ่านการเล่น (Play-Based Assessment) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินพัฒนาการโดยจัดให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระหรือในสถานการณ์ที่ครูจัดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยครูสังเกตพฤติกรรม การโต้ตอบ การคิดแก้ปัญหา และการใช้ทักษะต่างๆ ของเด็กในระหว่างเล่น การประเมินแบบนี้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ลดความกดดัน ให้ข้อมูลเชิงลึกในสถานการณ์จริง และสามารถประเมินได้ครอบคลุมทุกด้านพัฒนาการ บทความยังนำเสนอเครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย เช่น การบันทึกกระเปาะน พฤติกรรม แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่า และแฟ้มสะสมงาน รวมทั้งแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การนำไปใช้ จนถึงการพัฒนาและปรับปรุง พร้อมทั้งระบุอุปสรรคและแนวทางแก้ไขที่อาจเกิดขึ้นในการนำไปปฏิบัติจริง

คำสำคัญ: การประเมินผ่านการเล่น พัฒนาการเด็กปฐมวัย การประเมินพัฒนาการ

Abstract

The assessment of early childhood development is a crucial process for gathering information about children's abilities in various areas to appropriately plan developmental support. However, traditional assessment methods that emphasize formal testing often create stress for children, lack real-world contextual data, and do not align with the natural learning processes of young children who learn through play. This academic article presents the concept of Play-Based Assessment, an assessment approach that allows children to play freely or in purposefully designed situations while teachers observe behaviors, interactions, problem-solving, and skill utilization during play. This assessment method aligns with the nature of early childhood learners, reduces pressure, provides in-depth information in authentic contexts, and comprehensively evaluates all developmental domains. The article also presents various assessment tools such as anecdotal records, checklists, rating scales, and portfolios, along with systematic implementation guidelines for educational institutions, from preparation and implementation to development and improvement. Additionally, it identifies potential obstacles and solutions that may arise in practical implementation.

Keywords: Play-Based Assessment, Early Childhood Development, Developmental Assessment

บทนำ

เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปูพื้นฐานชีวิต มนุษย์จะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง พัฒนาการของเด็กมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงทางสรีระหรือร่างกายเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึง ด้านอารมณ์-จิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ด้านสังคม ที่เน้นทักษะการปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น และที่สำคัญ คือ ด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการใช้ภาษา หากเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล จะช่วยให้เด็กพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นและการดำรงชีวิตในอนาคต

เพื่อให้มั่นใจว่าเด็กแต่ละคนได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพ “การประเมินพัฒนาการ” จึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยสะท้อนภาพรวมการเจริญเติบโตของเด็ก หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินพัฒนาการเด็กเป็นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ผลที่ได้จากการสังเกตต้องนำมาจัดทำสารนิทัศน์หรือข้อมูลหลักฐานอย่างเป็นระบบ เพื่อบอกเรื่องราวความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล และนำข้อมูลมาวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมเด็กตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน, 2560) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ปันดดา ธนเศรษฐกร (2560) ที่กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการเป็นกระบวนการใช้เครื่องมืออย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อประเมินเด็กในแต่ละด้าน โดยมีการระบุจุดประสงค์ที่ชัดเจนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตีค่าระดับพัฒนาการ รวมถึงอธิบายรูปแบบการเรียนรู้เพื่อเตรียมจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม นอกจากนี้ นิพนธ์พร วรมงคล (2560) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่าการประเมินยังเป็นการตรวจสอบกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านวุฒิภาวะ (Maturity) ของระบบต่างๆ ในร่างกาย ทั้งกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การเคลื่อนไหว ภาษา และการปรับตัว ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกพฤติกรรม

ในระดับสากล สมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ (National Association for the Education of Young Children [NAEYC]) และสมาคมผู้เชี่ยวชาญการศึกษาปฐมวัยในหน่วยงานรัฐ (National Association of Early Childhood Specialists in State Departments of Education [NAECS/SDE]) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นิยามการประเมิน (Assessment) ว่าเป็นวิธีดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลผ่านการสังเกต แฟ้มสะสมงาน และการทดสอบ เพื่อใช้ตัดสินคุณลักษณะของเด็ก (Koralek, 2010) ดังนั้น โดยสรุปแล้ว การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง กระบวนการค้นหาจุดเด่นและจุดที่ควรได้รับการส่งเสริมของเด็กผ่านเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อนำผลมาเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานและวางแผนแนวทางช่วยเหลือหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละคน

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดการประเมินจะเน้นความหลากหลายและเป็นธรรมชาติ แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบสภาพปัญหาและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบการประเมินแบบเดิม (Traditional Assessment) ที่มักเน้นผลคะแนนหรือการทดสอบอย่างเป็นทางการแบบตัดขาดจากบริบทการเล่นและการเรียนรู้จริง วิธีการดังกล่าวส่งผลให้เด็กเกิดความเครียด ความวิตกกังวล และกดดัน ทำให้พฤติกรรมและศักยภาพที่แท้จริงไม่ถูกแสดงออกมา ข้อมูลที่ได้จึงมักขาดความสมบูรณ์โดยเฉพาะด้านทักษะทางสังคม วิธีคิด และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการประเมินที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจยังไม่เพียงพอต่อการสะท้อนทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ซับซ้อนขึ้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนารูปแบบหรือเครื่องมือการประเมินที่บูรณาการไปกับการเล่นและการลงมือทำ (Authentic Assessment) เพื่อลดช่องว่างดังกล่าวและช่วยให้ครูสามารถเข้าใจพัฒนาการที่แท้จริงของเด็กได้อย่างรอบด้านอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

แนวคิดการประเมินผ่านการเล่น (Play-Based Assessment)

การประเมินผ่านการเล่น (Play-Based Assessment) หมายถึง วิธีการประเมินพัฒนาการเด็กโดยจัดให้เด็กได้มีโอกาสเล่นอย่างอิสระ หรือเล่นในสถานการณ์ที่ครูจัดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยครูหรือผู้ประเมินจะสังเกตพฤติกรรม การโต้ตอบ การคิดแก้ปัญหา และการใช้ทักษะต่าง ๆ ของเด็กในระหว่างเล่น เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง การประเมินรูปแบบนี้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ได้ดีที่สุดผ่านการเล่น (Play is Learning) เนื่องจากการเล่นเป็นกิจกรรมตามธรรมชาติที่เด็กใช้สำรวจสิ่งแวดล้อม ฝึกทักษะ สื่อสาร และแสดงออกถึงพัฒนาการของตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังที่ ดารณี อ่อนน้อม (2561) อธิบายว่า การประเมินผ่านการเล่นเป็นการประเมินเชิงคุณภาพที่มุ่งเก็บข้อมูลจากพฤติกรรมเด็กในสถานการณ์ปกติ ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและสอดคล้องกับศักยภาพที่แท้จริง นอกจากนี้ สุภัทรา โพธิ์สุ (2562) ได้ชี้ให้เห็นว่า การประเมินผ่านการเล่น

เป็นการประเมินที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทและลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน โดยได้เสนอหลักการสำคัญของการประเมินผ่านการเล่น ไว้ดังนี้

1. อิงพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กในสถานการณ์จริง โดยทำการสังเกตเด็กในระหว่างการเล่นในสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย เช่น ห้องเรียน สนามเด็กเล่น
2. เปิดโอกาสให้เด็กแสดงศักยภาพอย่างอิสระ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่น แสดงบทบาทหรือปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองหรือที่ครูจัดเตรียมซึ่งสามารถส่งเสริมการแสดงออกอย่างเต็มที่
3. เน้นการเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมและเชิงคุณภาพ โดยครูบันทึกพฤติกรรมสำคัญ เช่น การพูดโต้ตอบ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. บูรณาการกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เนื่องจากการเล่นมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินพัฒนาการ ดังนั้น ควรผสมผสานบูรณาการไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อไม่ให้เด็กรู้ตัวว่ากำลังถูกประเมินอยู่

ประเภทของการเล่นที่เหมาะสมกับการประเมิน ได้แก่ การเล่นบทบาทสมมติ (Dramatic Play) ได้แก่ เล่นร้านค้า เล่นครอบครัว การเล่นก่อสร้าง (Constructive Play) ได้แก่ เล่นบล็อก ต่อเลโก้ การเล่นเกม (Games with Rules) ได้แก่ เกมบันไดงู เกมทอยลูกเต๋า การเล่นสร้างสรรค์ (Creative Play) ได้แก่ การระบายสี การปั้น หรือการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ซึ่งครูผู้ประเมินสามารถเลือกประเภทการเล่นให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การประเมินและพัฒนาการที่ต้องการสังเกต

ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ระบุว่า การประเมินผ่านการเล่นเป็นแนวทางการประเมินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติและวิธีเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ช่วยลดความกดดันและความวิตกกังวลของเด็ก ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในสถานการณ์จริง สามารถประเมินได้ครอบคลุมทั้งด้านพัฒนาการและพฤติกรรม รวมถึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กกับผู้ประเมิน ทั้งนี้ คณะผู้เขียนจะขอเสนอการศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นความชัดเจนระหว่างแนวคิดการประเมินผ่านการเล่นกับการประเมินแบบทั่วไป ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดการประเมินผ่านการเล่นกับการประเมินแบบเดิม

องค์ประกอบ	การประเมินแบบทั่วไป	การประเมินผ่านการเล่น
ลักษณะของการประเมิน	เป็นทางการ มีแบบทดสอบหรือแบบประเมินเฉพาะกิจ	ไม่เป็นทางการ ประเมินระหว่างเด็กเล่นตามธรรมชาติหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
วิธีการเก็บข้อมูล	ใช้แบบทดสอบ แบบสังเกตหรือการสอบถามแบบเป็นทางการ	สังเกตพฤติกรรมระหว่างเล่น จดบันทึกเชิงพฤติกรรม ใช้แฟ้มสะสมงานหรือภาพถ่าย
บรรยากาศการประเมิน	เด็กมักตึงเครียดหรือรู้ตัวว่าถูกประเมิน	เด็กผ่อนคลาย เป็นธรรมชาติ สนุกสนาน ไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกประเมิน
ประเภทข้อมูลที่ได้	ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น คะแนน หรือระดับพัฒนาการ	ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น พฤติกรรม การแสดงออก การคิดแก้ปัญหา การมีปฏิสัมพันธ์
ความครอบคลุมของพัฒนาการ	มักเน้นเฉพาะด้านทักษะหรือเนื้อหาเฉพาะเรื่อง	ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา

องค์ประกอบ	การประเมินแบบทั่วไป	การประเมินผ่านการเล่น
ความสอดคล้องกับ ธรรมชาติการเรียนรู้เด็ก	ไม่สอดคล้อง เพราะเด็กปฐมวัยเรียนรู้ ผ่านการเล่น	สอดคล้องโดยตรงกับธรรมชาติของเด็ก ปฐมวัยที่เรียนรู้ผ่านการเล่น
ความยืดหยุ่นในการ ประเมิน	จำกัดรูปแบบ ยึดตามเครื่องมือหรือ เกณฑ์ที่กำหนดไว้	ยืดหยุ่น ปรับตามสถานการณ์เด็กและ บริบทของการเล่น
การนำผลไปใช้	ใช้ตัดสินผลสัมฤทธิ์หรือวินิจฉัย พัฒนาการในช่วงสั้น ๆ	ใช้เป็นข้อมูลต่อเนื่องในการวางแผน ส่งเสริมพัฒนาการรายบุคคลและรายกลุ่ม

จะเห็นได้ว่า การประเมินผ่านการเล่น เป็นวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมากกว่าการประเมินแบบทั่วไปที่ใช้กันเป็นปกติ โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากพฤติกรรมในสถานการณ์จริงผ่านกิจกรรมการเล่น ช่วยลดความตึงเครียดเด็ก และสามารถนำข้อมูลไปวางแผนพัฒนาการได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

ความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีพัฒนาการกับกิจกรรมการประเมินผ่านการเล่น

การออกแบบกิจกรรมเพื่อประเมินพัฒนาการผ่านการเล่น จำเป็นต้องอาศัยฐานคิดทางทฤษฎีเพื่อให้ผลการประเมินมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ กิจกรรมที่นำมาใช้ควรสอดคล้องกับ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) ซึ่งอธิบายว่าเด็กในวัยนี้อยู่ในขั้นก่อนปฏิบัติการ (Pre-operational Stage) ที่เริ่มใช้สัญลักษณ์และการเล่นสมมติ (Symbolic Play) เพื่อแสดงออกถึงความเข้าใจโลก หรือ ทฤษฎีของไวโกตสกี (Vygotsky's Sociocultural Theory) ที่เน้นความสำคัญของการเล่นบทบาทสมมติในการพัฒนาทักษะทางสังคมและการควบคุมตนเอง รวมถึง ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของพาร์เทน (Parten's Stages of Play) ที่ช่วยให้ผู้ประเมินเข้าใจระดับการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กขณะเล่นร่วมกับผู้อื่น

ตัวอย่างต่อไปนี้นำเสนอกิจกรรมและแนวทางการประเมินผ่านการเล่น โดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีข้างต้นเพื่อระบุพัฒนาการที่ต้องการสังเกต วิธีการเก็บข้อมูล และเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการประเมินผ่านการเล่น

กิจกรรมการเล่น	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	พัฒนาการที่สังเกต	วิธีการประเมิน	ตัวอย่างการบันทึก/เกณฑ์
เล่นบทบาทสมมติ "ร้านขายของ"	ทฤษฎี Vygotsky (ZPD & Social Roles)	- พัฒนาการด้านภาษา - การสื่อสาร - การคิดเชิงสัญลักษณ์ - การรู้จักบทบาทสังคม	- สังเกตพฤติกรรม สนทนาระหว่างการเล่น ขายของ - พฤติกรรมการแสดงออก การแก้ปัญหา	- เด็กสามารถพูดบทสนทนา โต้ตอบได้ 3 ประโยคขึ้นไป - เด็กแสดงบทบาท "พ่อค้า- ลูกค้า" ได้ถูกต้อง
เล่นบล็อกก่อสร้าง	ทฤษฎี Piaget (Constructive Play)	- พัฒนาการด้าน กล้ามเนื้อมัดเล็ก - การคิดแก้ปัญหา - ความคิดสร้างสรรค์	สังเกตการจับขึ้นบล็อก การวางซ้อน การสร้าง สิ่งของ	- เด็กสามารถเรียงบล็อกต่อกัน ได้ 5 ชิ้นขึ้นไป - เด็กอธิบายสิ่งที่ตนสร้างได้

กิจกรรมการเล่น	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	พัฒนาการที่สังเกต	วิธีการประเมิน	ตัวอย่างการบันทึก/เกณฑ์
เกมโยนบอลใส่ตะกร้า	ทฤษฎี Gesell (Motor Development)	- พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ - การรู้กฎกติกา - การควบคุมตนเอง	- สังเกตท่าทางการโยนบอล - การปฏิบัติตามกติกา	- เด็กสามารถโยนบอลลงตะกร้าได้ 3 ครั้งจาก 5 ครั้ง - เด็กรอคอยเล่นตามลำดับได้
เกมทายภาพสัตว์จากเสียง	ทฤษฎี Information Processing	- พัฒนาการด้านภาษา - การจำแนกเสียง - การตอบสนอง	- สังเกตการฟังเสียงและตอบคำถาม - การแสดงความคิดเห็น	- เด็กสามารถตอบชื่อสัตว์ได้ถูกต้อง 4 จาก 5 ครั้ง
ระบายสีภาพอิสระ	ทฤษฎี Lowenfeld (Artistic Development)	- พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก - ความคิดสร้างสรรค์ - พัฒนาการด้านอารมณ์	- สังเกตการจับสี - การเลือกสี - การแสดงออกทางอารมณ์ขณะปฏิบัติกิจกรรม	- เด็กเลือกใช้สีได้อย่างหลากหลาย - เด็กเล่าเรื่องจากภาพได้

สรุปได้ว่า การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสะท้อนศักยภาพและความต้องการจำเป็นเฉพาะด้านของเด็กแต่ละคน การประเมินผ่านการเล่น (Play-Based Assessment) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมและได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการประเมินในสถานการณ์จริงที่เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมและพัฒนาการอย่างเป็นธรรมชาติ ลดความตึงเครียด และช่วยให้ครูสามารถสังเกตข้อมูลเชิงคุณภาพได้อย่างหลากหลาย ครอบคลุมทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมเพื่อประเมินควรวางแผนอย่างมีจุดมุ่งหมาย สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการตามช่วงวัย และจัดบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ

เครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็ก

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แปลผล และประเมินพัฒนาการเด็ก ซึ่งเครื่องมือการประเมินพัฒนาการจะสอดคล้องและใช้ควบคู่กับเทคนิคการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินพัฒนาการ หรือเป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการก็มีมากขึ้นเช่นเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมากขึ้น สามารถนำผลจากข้อมูล จากการประเมินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัด กิจกรรมให้กับเด็ก และการพัฒนาเด็กต่อไป

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตและการเรียนรู้พัฒนาการ

เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตพัฒนาการและการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกจากการสังเกตพัฒนาการ พฤติกรรม และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

1.1 การบันทึกกระเปาะเหตุการณ์ (Anecdotal Record) เป็นการบันทึกพฤติกรรมของเด็กตามที่ สังเกตได้ในช่วงเวลาสั้นๆ โดยบันทึกหลังจากพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น และเป็นการบันทึกจากความทรงจำ ข้อสำคัญ คือจะต้องบันทึกตามพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง โดยไม่แสดงความคิดเห็นหรือการประเมินของผู้สังเกต เนื้อหาของบันทึกพฤติกรรมแบบนี้มีส่วนสำคัญ คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดที่ไหน เมื่อไร มีการพูดหรือการกระทำอะไรเกิดขึ้นบ้าง (จิระพรรณ นิลสร, 2553)

ตัวอย่าง แบบบันทึกกระเป๋ียนพฤติกรรม แบบที่ 1

ชื่อ – นามสกุล.....อายุ.....ปี
 วัน เดือน ปี..... เวลา สถานที่ที่สังเกต.....
 พฤติกรรมที่สังเกต / ข้อคิดเห็น

 ลงชื่อผู้สังเกต.....

ตัวอย่าง แบบบันทึกกระเป๋ียนพฤติกรรม แบบที่ 2

วัน เดือน ปี / สถานที่	พฤติกรรมที่แสดงออก	ความคิดเห็น

ลงชื่อผู้สังเกต.....

1.2 แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจดบันทึก หรือตรวจสอบลำดับ พฤติกรรม หรือลำดับทักษะที่เด็กแสดงออกมาอย่างมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาลักษณะเหมาะสำหรับการตรวจสอบรายการพฤติกรรมที่มีจำนวนหลายข้อรายการ และพฤติกรรมแสดงถึงลักษณะพฤติกรรมเฉพาะในด้านต่างๆ เช่น พฤติกรรมด้านอารมณ์ ความสนใจสิ่งต่าง ๆ ทักษะเฉพาะด้าน เป็นต้น ซึ่งเหมาะกับการใช้ประเมินพัฒนาการและความสามารถของเด็กแต่ละคน ทำให้เห็นพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนไม่ควรใช้ แบบตรวจสอบรายการเป็นเครื่องมือในการประเมินพัฒนาการเด็กแต่ควรเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็ก (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และคณะ, 2552 และ สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2553)

ตัวอย่าง แบบสังเกตพัฒนาการของกล้ามเนื้อใหญ่

ชื่อเด็ก.....ระดับชั้น.....

วัน เดือน ปี ที่สังเกต.....

ผู้สังเกต.....

ทำเครื่องหมาย ✓ เมื่อเด็กปฏิบัติได้ X เมื่อเด็กปฏิบัติไม่ได้

ชื่อ-นามสกุล	รายการประเมิน			
	เดินขึ้นบันได	เดินลงบันได	วิ่งแล้วหยุดทันที	หมายเหตุ
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

ที่มา: ดัดแปลงจากแบบสังเกตพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ ของสุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และคณะ, 2552

1.3 แบบประเมินค่า หรือมาตรประเมินค่า (Rating Scales) เป็นเครื่องมือที่ความคล้ายกับแบบตรวจสอบรายการแต่แสดงความหมายของคุณภาพระดับพฤติกรรมที่แสดงออกที่ต้องการประเมินระดับที่แจ่มแจ้งให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เช่น ดีมาก ดี ปานกลาง ปรับปรุง มีข้อดีในการทำ การประเมิน ในพฤติกรรมเด็กที่ไม่สามารถบรรยายหรือพรรณนา เหมาะกับใช้ร่วมกับแบบสังเกตอื่น ๆ และทำให้ผลที่ได้จากการประเมินทำให้เห็นภาพรวมของเด็ก (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2553)

ตัวอย่าง แบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย

ชื่อ - นามสกุล อายุ ปี
ผู้สังเกต วัน เดือน ปี ที่สังเกต

รายการ	ระดับของพฤติกรรม		
	2	1	0
1. การกล้าแสดงออกเป็นตัวของตัวเอง 1.1 พูดชัดเจน 1.2 ยกมือยกกร่วมกิจกรรม 1.3 พูดแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของตนเอง 1.4 กระตือรือร้น อยากร่วมกิจกรรม 1.5 สบตาคู่สนทนาในขณะที่พูด			
2. การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม 2.1 บอกความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบได้ 2.2 ทำตามข้อตกลงของครูและสมาชิกในกลุ่ม 2.3 ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนได้ไม่ทะเลาะ 2.4 ให้คำแนะนำหรือความช่วยเหลือเพื่อน 2.5 ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน			

ระดับพฤติกรรม

- 2 หมายถึง ทำบ่อยครั้ง
1 หมายถึง ทำบางครั้ง
0 หมายถึง ไม่ทำเลย

ที่มา: ดัดแปลงจากแบบประเมินความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยของสิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2553

2. เครื่องมือที่ใช้บันทึกการสนทนา

เครื่องมือนี้ใช้ประกอบการสนทนาทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการทางภาษาของเด็ก โดยผู้ประเมินจะจดบันทึกคำพูดและบทสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรม (สุธีรา สุริยวงศ์, 2552)

ตัวอย่าง แบบบันทึกคำพูด

ชื่อ-นามสกุล..... ชั้น

ผู้บันทึก

วัน เดือน ปี	อายุ	คำพูด	ข้อสังเกตเพิ่มเติม

3. เครื่องมือที่ใช้บันทึกการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาโต้ตอบอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อค้นหาความรู้และความจริงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553) ในการประเมินเด็กปฐมวัย ควรมีการบันทึกผลการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์พัฒนาการต่อไป

ตัวอย่าง แบบสัมภาษณ์ เรื่อง

ผู้สัมภาษณ์

ผู้ถูกสัมภาษณ์ ☐ ตัวเด็ก ชื่อ

☐ ผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ชื่อ

เกี่ยวข้องกับ

วันเดือนปี / เวลา สถานที่

ประเด็นคำถาม

คำตอบ / ข้อมูลการสัมภาษณ์

4. แฟ้มสะสมงาน (Portfolios)

เป็นเครื่องมือวัดผลที่บอกความสามารถที่แท้จริง และให้ผู้เรียนประเมินผลงานการทำงานและค้นพบ ความก้าวหน้า เครื่องมือดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นวิธีวัดผลตามสภาพจริง (สมนึก ภัททิยธนี, 2553) การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานของเด็กปฐมวัยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและผลงานของเด็กที่ผ่านการคัดเลือกโดยตัวเด็กหรือภายใต้คำแนะนำของครูมาสะสมไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ เรื่องจิตใจ ความเจริญงอกงาม การเรียนรู้ แฟ้มสะสมงานจึงควรประกอบด้วยผลงานของเด็กที่หลากหลาย และมากเพียงพอซึ่งเด็กปฐมวัยผลงานส่วนมากเป็นชิ้นงานภาพวาด ชิ้นงานและอื่น ๆ แบบฟอร์มต่างๆ ที่เก็บในแฟ้มสะสมงานขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถเลือกรูปแบบต่าง ๆ (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2553)

ส่วนประกอบของแฟ้มสะสมงาน องค์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว

ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย แผนการเก็บชิ้นงาน ชิ้นงานและชิ้นงาน เป็นการเขียนแผนเพื่อการเก็บชิ้นงาน

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นแบบฟอร์มต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรม แบบตรวจสอบรายการกิจกรรม แบบบันทึก แบบประเมินผลงาน ฯลฯ ดังตัวอย่าง

แนวทางการนำกรอบแนวคิดไปใช้ในสถานศึกษา

การนำกรอบแนวคิดการประเมินแบบบูรณาการผ่านการเล่นไปใช้จริงในสถานศึกษาต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยคำนึงถึงบริบทและความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา การประเมินผ่านการเล่นมาใช้ต้องมีการเตรียมพร้อมครูและการสนับสนุนจากผู้บริหาร ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม

1. พัฒนาความรู้ความเข้าใจของครู ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการประเมินผ่านการเล่น การสังเกต และการบันทึก ควรมีการฝึกปฏิบัติจริงและแลกเปลี่ยนประสบการณ์
2. ศึกษาบริบทและความพร้อม โดยการสำรวจทางกายภาพ เช่น สภาพห้องเรียน มุมเล่น สื่อการเล่น และความพร้อมของครูแต่ละคน
3. จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ โดยการเตรียมแบบฟอร์มบันทึก กล้องถ่ายรูป แท็บเล็ต หรือโปรแกรมบันทึกดิจิทัล
4. สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง ผ่านการจัดประชุมหรือส่งจดหมายอธิบายแนวทางการประเมินใหม่ เน้นประโยชน์ที่เด็กและครอบครัวจะได้รับ
5. ทดลองใช้และปรับปรุง ครูเริ่มทดลองสังเกตและบันทึกในกิจกรรมง่าย ๆ แล้วปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสม

ระยะที่ 2 การนำไปใช้

1. เริ่มสังเกตและบันทึกอย่างเป็นระบบ กำหนดให้ครูแต่ละคนสังเกตเด็ก 2-3 คนต่อสัปดาห์ อย่างเข้มข้น หมุนเวียนจนครบทุกคน
2. จัดเวลาสะท้อนคิดร่วมกัน ผ่านการประชุมทีมครูทุกสัปดาห์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ช่วยกันวิเคราะห์ และวางแผนกิจกรรม
3. สร้างพอร์ตโฟลิโอเด็ก โดยเริ่มเก็บรวบรวมผลงาน รูปถ่าย และบันทึกสังเกตของเด็กแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

4. สื่อสารกับผู้ปกครอง ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลพัฒนาการของเด็กเป็นระยะ ผ่านโซเชียลมีเดีย จดหมาย หรือ Learning Stories สั้น ๆ

5. แก้ไขปัญหาที่พบ ระบุอุปสรรคและหาทางแก้ร่วมกัน เช่น ปัญหาเรื่องเวลา การจัด ข้อมูล หรือความยากในการสังเกต

ระยะที่ 3 การพัฒนาและปรับปรุง

1. ขยายขอบเขตการบันทึกพัฒนาการเด็ก โดยเพิ่มความหลากหลายของวิธีการบันทึก เช่น วิดีโอ บันทึกเสียง และสัมภาษณ์เด็ก

2. พัฒนาคุนภาพการวิเคราะห์ โดยฝึกให้ครูวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎี พัฒนาการ และตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน

3. สร้างชุมชนการเรียนรู้ ผ่านการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูจากโรงเรียนอื่น เข้าร่วม เครือข่ายครูปฐมวัย

4. ประเมินและรายงานผล โดยจัดทำรายงานสรุปพัฒนาการเด็กแต่ละคนอย่างครอบคลุม พร้อมข้อเสนอแนะสำหรับปีการศึกษาหน้า

5. วางแผนต่อเนื่อง โดยการประเมินความสำเร็จของการนำกรอบแนวคิดไปใช้ และ วางแผนพัฒนาในปีต่อไป

อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

การนำกรอบแนวคิดการเล่นเพื่อการประเมินมาใช้ย่อมมีความท้าทาย การศึกษาของต่างประเทศ หลายงานได้ระบุอุปสรรคและเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ คณะผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ครูปฐมวัยเป็นอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ไว้ดังนี้

อุปสรรคที่ 1 ครูขาดเวลาในการสังเกตและบันทึก

แนวทางแก้ไข

1. ใช้เทคโนโลยีช่วยลดเวลา เช่น ถ่ายรูปแทนการเขียนบันทึกยาว
2. แบ่งหน้าที่ในทีมครู กำหนดให้แต่ละคนรับผิดชอบสังเกตเด็กบางคน
3. บูรณาการการสังเกตเข้ากับกิจกรรมประจำวัน ไม่ต้องแยกเวลาพิเศษ
4. ฝึกให้สังเกตอย่างมีจุดสนใจ ไม่พยายามบันทึกทุกอย่าง

อุปสรรคที่ 2 การจัดการข้อมูลจำนวนมาก

แนวทางแก้ไข

1. ใช้ระบบดิจิทัลที่มีการจัดเก็บและค้นหาอัตโนมัติ
2. สร้างระบบแท็กหรือหมวดหมู่ที่ชัดเจน
3. กำหนดรอบเวลาในการทบทวนและจัดระเบียบข้อมูล เช่น ทุกเดือน ทุก 2 สัปดาห์
4. ลดปริมาณข้อมูลโดยเก็บเฉพาะข้อมูลสำคัญและเป็นตัวแทน

อุปสรรคที่ 3 ความไม่เข้าใจในการประเมินพัฒนาการของผู้ปกครอง

แนวทางแก้ไข

1. สื่อสารกับผู้ปกครองเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอถึงประโยชน์ของวิธีการใหม่
2. แสดงตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการประเมินที่มีประโยชน์จริง
3. จัดกิจกรรม Open House ให้ผู้ปกครองได้เห็นการเล่นและการประเมินจริง
4. เชิญผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมิน

อุปสรรคที่ 4 ความยากในการรักษาความเป็นกลางในการสังเกต

แนวทางแก้ไข

1. ฝึกให้ครูแยกข้อเท็จจริงออกจากความรู้สึก
2. ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายครั้ง
3. สะท้อนคิดร่วมกับเพื่อนครูเพื่อตรวจสอบอคติ
4. ใช้เครื่องมือมาตรฐานที่มีเกณฑ์ชัดเจนประกอบการตัดสินใจ

อุปสรรคที่ 5 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา (Lindh & Mansikka, 2022)

แนวทางแก้ไข

1. ศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของเด็กและครอบครัว
2. ปรับเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมกับวัฒนธรรม
3. เน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการให้ข้อมูล

บทสรุป

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มแรก จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในบทความนี้ แสดงให้เห็นถึงพลวัตของการเปลี่ยนผ่านกระบวนการวัดและประเมินผล จากกระบวนการเดิมที่เน้นการทดสอบมาตรฐาน (Standardized Testing) หรือแบบวัดเชิงจิตมิติ (Psychometric Approach) ซึ่งมีข้อจำกัดในการสะท้อนความสามารถที่แท้จริง เนื่องจากการแยกเด็กออกจากบริบทตามธรรมชาติ และอาจสร้างความวิตกกังวล (Epstein et al., 2004) มาสู่การประเมินผ่านการเล่น (Play-Based Assessment) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการประเมินที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมตามพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practice: DAP)

ความจำเป็นของการประเมินผ่านการเล่นมิใช่เพียงเพราะเป็นวิธีการที่ลดความเครียดเท่านั้น แต่ยังได้รับการสนับสนุนอย่างหนักแน่นจากรากฐานทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการ โดยเฉพาะทฤษฎีของ Lev Vygotsky ที่เสนอว่า "การเล่นช่วยสร้างพื้นที่รอยต่อแห่งพัฒนาการ (Zone of Proximal Development: ZPD)" ซึ่งการประเมินขณะเด็กเล่นจะช่วยให้ครูมองเห็นศักยภาพแฝงที่เด็กกำลังจะทำได้หากได้รับการชี้แนะ มิใช่เพียงสิ่งที่เด็กทำได้แล้วในปัจจุบัน (Vygotsky, 1978) สอดคล้องกับทฤษฎีระบบนิเวศของ Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory ที่ระบุว่าพฤติกรรมของเด็กจะแสดงออกได้ดีที่สุดในบริบทแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ (Bronfenbrenner, 1979) ดังนั้น การประเมินผ่านการเล่นจึงมีความเที่ยงตรงเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Validity) สูงกว่าการประเมินในรูปแบบอื่น

เพื่อให้การนำไปใช้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คณะผู้เขียนขอเสนอ กรอบแนวคิดเชิงสังเคราะห์ของการประเมินผ่านการเล่นแบบองค์รวม (Holistic Play-Based Assessment Framework) ซึ่งประกอบด้วย 3 สิ่งที่ขับเคลื่อนร่วมกัน ได้แก่

1. เครื่องมือที่มีความหลากหลาย การใช้เครื่องมือที่หลากหลายผสมผสานกัน ทั้งการบันทึกกระบวนพฤติกรรม แบบตรวจสอบรายการ และแฟ้มสะสมงาน เพื่อตรวจสอบข้อมูลไขว้กันให้เกิดความแม่นยำ

2. กระบวนการในการประเมิน โดยเปลี่ยนบทบาทครูจาก "ผู้สอบ" เป็น "ผู้สังเกตและสนับสนุน" โดยบูรณาการการประเมินเข้าไปในกิจกรรมประจำวันอย่างแนบเนียน

3. การสะท้อนผล โดยการนำข้อมูลดิบมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีเพื่อวางแผนพัฒนาเด็กรายบุคคล แม้การนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติอาจเผชิญความท้าทายด้านเวลาและการจัดการข้อมูล แต่การปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองจะช่วยลดอุปสรรคเหล่านี้ได้

ดังนั้น การประเมินผ่านการเล่นจึงมีใช้เพียงแค่ "วิธีการวัดผล" แต่เป็น "เครื่องมือเปลี่ยนผ่าน" ที่ช่วยให้ครูเข้าใจเด็กในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่มีความซับซ้อนและมีศักยภาพเฉพาะตัว อันจะนำไปสู่การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของเด็กอย่างแท้จริง และเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จิระพรรณ นิลสรา. (2553). *การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดารณี อ่อนน้อม. (2561). *การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยผ่านการเล่น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพนธ์พร วรมงคล. (2560). การประเมินสุขภาพและพัฒนาการเด็ก. ใน กุลกานต์ อภิวัฒน์ลังการ (บก.), *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยเด็ก Child development* (น. 1–77). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปนัดดา ธนเศรษฐกร. (2560). การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย. ใน สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย (บก.), *ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก เล่ม 4* (น. 425–454). กรุงเทพฯ: สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กทม: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย พุทธศักราช 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริมา ภิญโญนันตพงษ์. (2553). *การวัดและประเมินแนวใหม่: เด็กปฐมวัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์, และคณะ. (2552). การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านร่างกาย. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย หน่วยที่ 7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุธีรา สุริยวงศ์. (2552). *เทคนิคการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภัทรา โพธิ์สุ. (2562). แนวทางการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(3), 15–28.

- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Epstein, A. S., Schweinhart, L. J., DeBruin-Parecki, A., & Robin, K. B. (2004). *Preschool assessment: A guide to developing a balanced approach*. New Brunswick, NJ: National Institute for Early Education Research.
- Koralek, D. G. (2010). *Spotlight on teaching preschoolers 2: Supporting children, families, and yourself*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Lindh, S., & Mansikka, T. (2022). Play-based assessment in culturally diverse early childhood settings: Challenges and opportunities. *Early Child Development and Care*, 192(5), 789–802. doi:10.1080/03004430.2021.1943321
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.